
MELLOMKIRKELIG RÅD

OSLO

27.-28.5.98

Saksliste

Sak MKR 25/98

RAPPORTEN FRA KIRKEASYLUTVALGET

Arkiv nr. 012.222

MELLOMKIRKELIG RÅD

OSLO

27-28 MAI 1998

MKR-SAK 25/98

KIRKEASYLUTVALGETS RAPPORT

Saksbehandler

Generalsekretær

Saksframstilling

17 april ble rapporten "Kirkeasyl- erfaringer, dilemmaer og vegen videre" fra det såkalte "Kirkeasylutvalget" overrakt til MKRs leder med representanter for pressen til stede. Etter ca. 1 års arbeid kunne utvalget- som ble nedsatt av MKR våren 1997- levere fra seg en enstemmig betenkning om "erfaringene med kirkeasyl gjort etter 1994".

MKR bør rette en varm takk til utvalget for det arbeid de har gjort. En særskilt takk bør gå til utvalgets leder biskop Ola Steinholt som har klart å samle utvalget om en felles betenkning. På bakgrunn av utvalgets brede sammensetning bør Rådet se svært positivt på den konsensus som foreligger. Den er viktig i seg selv og et vitnesbyrd om vilje til å finne et språk og et perspektiv på kirkeasylarbeidet som er mest mulig samlende for kirkene i Norge. Og ikke minst viktig er enigheten om at det er grunnlag for å komme menighetene imøte med noe vegledningsstoff.

Videre bør Rådet merke seg det positive i at det er en økumenisk sammensatt gruppe som legger fram rapporten. En særskilt takk rettes derfor også til Norges kristne råd(NKR) som har bidratt på sekretariatssiden .

MKR - som ga mandat til utvalget - har nå fått en rapport på sitt bord . Det er nå Rådets ansvar å avgjøre hva som videre bør skje.

Rapporten hevder at de refleksjonene som gjøres rundt erfaringene, dilemmaene og vegen videre er av en slik karakter at man tror menighetene vil ha nytte og hjelp av å lese dem .Man mener videre at det foreliggende vegledningsstoffet best forståes i lys av hele rapporten og anbefaler at rapporten og vegledningsstoffet ses på og presenteres som en helhet .

Sekretariatet deler denne vurdering. Rapporten anbefaler videre at det fra sentralkirkelig hold utarbeides noe vegledning til bruk i menighetene omkring dette spørsmålet og avslutter rapporten med noe de selv kaller "momenter til vegledning for menighetene".

Sekretariatet ser det på denne bakgrunn som ønskelig at Rådet angir hvilke momenter i den foreliggende momentliste som bør komme med/eventuelt ikke bør være med og eventuelt hvilke andre forhold som en mener bør omtales i en slik vegledning. Vegledningen vil bli skrevet ut etter møtet i MKR.

Rapporten reiser såvidt mange interessante perspektiv i skjæringspunktet mellom teologi, politikk, barmhjertighet og sjelesorg at studiegrupper kan velge å arbeide med den erfaringsbaserte del av rapporten. Men primært bør rapporten og vegledningen som MKR lager være en helhet som forhåpentligvis kan være til hjelp for menigheter som vil forberede seg på en situasjon med kirkeasyl eller som plutselig sitter med ansvaret for en kirkeasylant.

Sekretariatet vil nedenfor peke på noen punkter hvor det kan se ut til å være behov for en videre samtale for - om mulig - å bringe refleksjonene omkring disse vanskelige spørsmål noen skritt videre. Det er ikke meningen at Rådet eventuelt skal endre på rapportens tekst. Men -om man finner det hensiktsmessig- kan Rådet i samtalen bidra til å tydeliggjøre dilemmaer gjennom å formulere noen punkter det bør arbeides videre med - i faglige sammenheng og /eller i den almenne samtalen blant "brukerne" i menighetene.

Her nevnes 4 slike "tema-områder":

1. Rapporten synes å ha et uavklart syn på den teologisk-kirkelige forståelsen av kirkehuset som "hellig sted" versus den allmenn-folkelige forståelsen av kirken som "et annerledes hus" og forholdet mellom dem.

2. Rapporten sier at barmhjertighet og "hellig sted" ikke må settes opp mot hverandre. Men de kan heller ikke operere uavhengig av hverandre. Rapporten kan leses som om man mener dette er mulig. Men hvor stor er i såfall egentlig avhengigheten? Kan en si at om kirkerommet ikke oppleves å gi rom for barmhjertighet og solidaritet, så mister kirkerommet noe av sin hellighet og dermed beskyttende karakter?

3. Rapporten tillegger menighetene en svært passiv rolle i forbindelse med at kirkeasyl opprettes. Den er ikke initiativ, kun en respondør på en situasjon som er skapt av andre. Ligner ikke denne måten å tenke på egentlig en "nødvergetenkning" hvor ansvaret ligger på den aktive part. Kan dette fungere som en slags ansvarsfraskrivelse?

4. Kan et uttrykk fra rettssalen, "rettsfølelse" forstått som folks umiddelbare følelse av hva som er rett og galt, brukes til å si at gjennom kirkeasylene har kirken bidratt til at folks "rettferdighetsfølelse" har kommet til uttrykk? F.eks den ganske utbredte følelsen av at norsk asylpolitikk er for streng i møte med asylsøkere på flukt. Rapporten synes ikke å ha fanget dette perspektivet opp i tilstrekkelig grad.

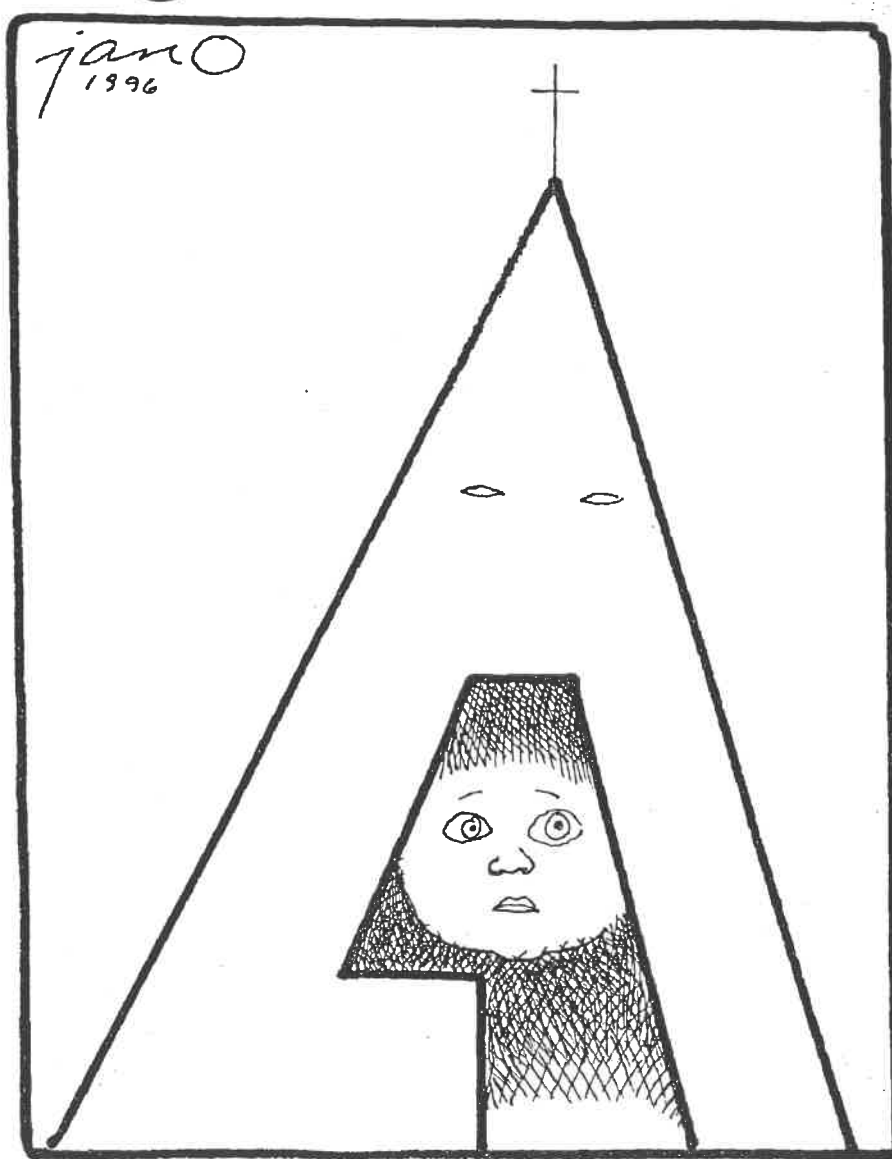
Når det gjelder rapportens "momenter til vegledning til menighetene" ser sekretariatet dem alle som så relevante og viktige at de bør inngå i den vegledningen som Mellomkirkelig råd bør tilrettelegge for menighetene.

Forslag til vedtak:

1. Mellomkirkelig Råd takker Kirkeasylutvalget for rapporten "Kirkeasyl-erfaringer ,dilemmaer og vegen videre". Rådet vil uttrykke tilfredshet med at utvalget har lagt fram en betenkning som er enstemmig.
2. Mellomkirkelig Råd ber sekretariatet forberede en henvendelse til menighetene i Den norske kirke hvor rapporten minus kap. 3, gjøres kjent. Sammen med rapporten sendes et lite vegledningshefte fra Mellomkirkelig Råd Dette utarbeides av sekretariatet på bakgrunn av de "momenter til vegledning til menighetene" som finnes i utvalgets rapport og av samtalen i Rådet.
3. Mellomkirkelig Råd ber NKR sende ut tilsvarende henvendelse til sine medlemskirker .

KIRKEASYL

erfaringer, dilemmaer og veien videre

Rapport fra et utvalg nedsatt av
Mellomkirkelig råd for Den norske kirke
April 1998

KIRKEASYL

erfaringer, dilemmaer og veien videre

**RAPPORT FRA ET UTVALG NEDSATT AV
MELLOMKIRKELIG RÅD FOR DEN NORSKE KIRKE**

Avgitt april 1998

Innhold:

1. INNLEDNING

- 1.1 Oppnevning og mandat
- 1.2 Utvalgets forståelse av mandatet
- 1.3 Arbeidsmåte

2. ERFARINGER MED KIRKEASYL 1993-1998

- 2.1 Registrering av kirkeasyl
- 2.2 Utviklingstrekk og prinsipielle refleksjoner
- 2.3 Juridiske implikasjoner av kirkeasyl
- 2.4 Konsekvenser for den kirkelige diakoni
- 2.5 Forholdet til media
- 2.6 Kirkelig ansvarsfordeling

3. MOMENTER TIL VEILEDNING TIL MENIGHETENE

- 3.1 Det første møte med asylanten
- 3.2 Forholdet til hjelpere og støttegrupper
- 3.3 Hvor er det hellige rom?
- 3.4 Forholdet til pressen
- 3.5 Varsomhet med dåp og vigsel
- 3.6 Økonomiske konsekvenser
- 3.7 Allmene konsekvenser for kirkens diakoni

4. LITTERATURLISTE

1. Innledning

1.1 Oppnevning og mandat

Det var Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke (MKR) som våren 1997 oppnevnte følgende personer til et såkalt "kirkeasylutvalg":

Biskop Ola Steinholt, Tromsø (leder)

Sykepleier Sigrid Haukvik, Akkerhaugen

Diakonirådgiver Anne Hirsch, Trondheim

Kapellan Ola Hunsager, Stavanger

Rådgiver i flyktningspørsmål Inger Nesvåg, Oslo

Generalsekretær i Det Norske Baptistsamfunn Billy Taranger, Drammen

Kst.høgskolerektor ved Diakonhjemmets høgskolesenter Det norske Diakonhjem Einar Vetvik, Oslo

Generalsekretær Ingrid Vad Nilsen i Norges kristne råd og

Generalsekretær Stig Utnem i Mellomkirkelig råd har fungert som utvalgets sekretærer.

Generalsekretær i Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS), Jan Jørgensen har vært konsultativt medlem av utvalget

MKR ga utvalget følgende mandat:

“Utvalget bes se på erfaringene med kirkeasyl siden 1993 og vurdere om det er behov for veiledning eller retningslinjer til bruk for menighetene og i så fall angi hvordan disse skal være”.

1.2 Utvalgets forståelse av mandatet

Som et resultat av den såkalte "Felleserklæringen" mellom Justisdepartementet og Kirkerådet/ Mellomkirkelig Råd i november 1993, forlot ca. 670 kirkeasylanter kirker og bedehus. Historien om hvordan kirkeasylet i tiden før november 1993 ble en politisk realitet i Norge er beskrevet og grundig dokumentert bl.a. gjennom KIFO-rapporten "Kirkeerfaring med kirkeasyl" (Omland/Vetvik 1997). På bakgrunn av systematisk innhenting av fakta fra menigheter som var involvert i arbeidet med kirkeasyl, finnes det her verdifull refleksjon omkring disse erfaringene. Det finnes også annen dokumentasjon fra erfaringene med kirkeasyl, blant annet i rapport laget av Oslo bispedømmeråd (1995). Mellomkirkelig råd har på sin side samlet relevant dokumentasjon av blant annet de kirkelige uttalelsene om kirkeasyl (1994) i et eget hefte .

Utvalget forutsetter at det finnes bred kjennskap til hovedtrekkene ved denne historien og ser derfor ikke behov for å bidra med historieskriving.

Utover våren 1994 oppsto imidlertid enkelte kirkeasyl igjen og fram til denne dag har det hele tiden sittet mennesker i kirkeasyl i vårt land. Antallet har imidlertid variert fra 20-30 til ca.90. Det er disse erfaringene - fra tiden etter desember 1993 og fram til i dag - som særlig har stått i utvalgets fokus. Utvalget har tolket mandatet slik at det er ønskelig å få tak i utviklingstrekk i form av eventuelle endrede holdninger eller handlinger, både hos de som søker kirkeasyl, fra menighetens og andre hjelpers side og fra kirkeledelsen og fra myndighetene.

Utvalget har drøftet prinsippene for kirkeasyl sett i forhold til de erfaringer som er gjort, og vil på dette grunnlag reflektere nærmere over noen av disse erfaringene. Refleksjonene munner ut i momenter til en vegledning til menighetene. Etersom kirkeasyl er et fenomen som kirken må leve med, er behovet for en erfaringsbasert vegledning til stede.

1.3 Arbeidsmåte

Utvalget har hatt 6 møter i perioden juni 1997- april 1998. Eksterne fagpersoner har bidratt til å belyse problemstillinger som utvalget ønsket å gå nærmere inn på.

2.Erfaringer med kirkeasyl 1993-1998

2.1 Registrering av kirkeasyl

Det har ikke eksistert noen sentral kirkelig registrering av kirkeasylene hverken i Den norske kirkes kirkehus eller i kirkehus /forsamlingshus tilhørende andre kirkesamfunn .

Mellomkirkelig Råd har ikke sett det som sin oppgave å være en slik registrerings- og informasjonssentral, men har ment at det er viktig at bispedømmekontorene til enhver tid har oversikt over kirkeasylene i sitt bispedømme og har utfordret bispedømmekontoret til å utpeke en i staben til å ha denne oversikten. Overfor andre menigheter enn Den norske kirkes har Norges kristne råd (NKR) oppfordret de nasjonale hovedkontorer til å ha den nødvendige oversikten.

Oslo bispedømmeråd har siden 1993 deltatt i et nettverk for registrering og har derfor vært en nyttig informasjonskilde.

2.2 Utviklingstrekk og prinsipielle refleksjoner

2.2.1 "Hellig rom"

Bispemøtet i Den norske kirke kom høsten 1993 med en prinsipiell uttalelse om kirkeasyl. Etter dette har det foregått en kontinuerlig drøftelse av den teologiske og prinsipielle forståelsen av dette fenomen. Biskopene la vekt på at kirken er et hellig sted som gir mennesker som søker tilflukt der beskyttelse mot myndigheters utøvelse av makt. De viste også hvordan denne forestilling har røtter tilbake til GT-tid og har vært en realitet i tider av kirkens historie liksom det i alle religioner finnes forestillinger om kultstedet/tilbedelsestedet som et annerledes, hellig sted. Noen teologisk begrunnelse for at viglede hus eller rom får et spesielt hellig preg er det ikke vel vanskelig å gi ut fra en protestantisk måte å tenke på.

Kirkeasylet har imidlertid også som forutsetning den meget utbredte og grunnfestede oppfatning i folket at "kirken er et annerledes hus". Respekten for kirkerommet som stedet for tilbedelse av Gud, står fremdeles meget sterkt i det norske folk. Det er denne ærbødighet som i dagens situasjon har fått som politisk konsekvens at Justisdepartementet i 1993 ga instruks til politimestrene om "å respektere kirkefreden". I retningslinjene fra Justisdepartementet til politimestrene av 5.7.1993 heter det: "Av respekt for kirken er det som hovedregel ikke aktuelt for politiet å gå inn i kirker og bedehus for med makt å hente asylsøkere som skal sendes tilbake til hjemlandet. Tilsvarende vil i utgangspunktet gjelde hvis asylsøkere har søkt tilflukt i kirkebygg tilhørende trosretninger utenfor Den norske kirke".

2.2.2 Asylbegrepet

Asyl betyr beskyttelse. Kirkeasylet er den beskyttelsen kirkerommet gir fordi det er et annerledes rom, innviet til Gud. Kirkerommet kan i prinsippet gi beskyttelse til alle som søker dit. De siste år er det hovedsakelig flyktninger og asylsøkere som har søkt tilflukt i kirkene våre, derfor er det den konteksten som behandles i denne rapporten.

Norge har ratifisert Flyktningekonvensjonen av 1951. I denne konvensjonen defineres begrepet "asyl" som "beskyttelse" (protection). I spørsmålet om kirkeasyl, er det kirkebygningen som gir beskyttelse, ikke menighetens aktive handling eller omsorg for vedkommende asylant i kirkerommet. Menighetenes eventuelle "svar" i form av pastoralt, diakonalt eller politisk engasjement som følge av møtet med asylsøkernes livssituasjon, vil i tid alltid komme etter den beskyttelse som kirkebygningen gir.

2.2.3 Menneskeverdet

Den kristne tro forplikter oss til å holde menneskeverdet høyt og hellig. Alle mennesker har en unik verdi fordi de er skapt og elsket av Gud. Uansett hvem som ber om kirkens hjelp, er

vi forpliktet til å være en neste for vedkommende, jfr. Luk. 10,27-37 . Bibelen viser oss også hvilken holdning vi skal ha til innflyttere og fremmede, se f.eks 5.Mos.10,18-19, Matt 7,12 og Matt 25,35 og 44.

2.2.4 Den diakonale utfordring

I KIFO-undersøkelsen framkommer det at menigheter som hadde kirkeasyl i tiden før desember 1993 , la større vekt på nødvendigheten av å vise barmhjertighet i møte med mennesker som ber om hjelp enn på oppfatningen om at kirkerommet er et "hellig sted". Disse to tilnæringsmåtene bør ikke settes opp mot hverandre. Kirkehuset som "hellig sted" er selve forutsetningen for kirkeasylet og for at menigheter kan vise barmhjertighet mot dem som søker tilflukt der.

2.2.5 Kirkeasyl er ingen institusjon

Kirkeasyl er ingen institusjon eller ordning. Kirken har ikke alltid vært tydelig nok på dette punkt. Innarbeidet praksis og terminologi kan være vanskelig å korrigere . Uttrykk som "menighet x har nå opprettet kirkeasyl", "x asylsøker har søkt om kirkeasyl" eller "menighet x har vedtatt å si nei til kirkeasyl" er vanlige og reflekterer dette. En mer saksvarende uttrykksmåte vil være å si at en kirkeasyl-situasjon oppstår når en asylsøker oppsøker kirkerommet for å få dets beskyttelse og nekter å forlate det frivillig. Asylsøkeren blir da "en gjest som ikke vil gå".

2.2.6 "Portvokterrollen"

Erfaringer har vist at mange menigheter har oppfattet sin rolle som om de skulle "innvilge kirkeasyl". Etersom det er kirkerommet som gir beskyttelse (asyl) ,og ingen kan nektes adgang til kirkerommet , kan menighetsrådet ikke påta seg en slik "portvokterrolle" og hindre at noen søker tilflukt i kirkehuset. Menighetsrådet bør heller ikke fatte noe prinsipielt vedtak på forhånd om å nekte adgang til kirken for dem som måtte ønske å søke beskyttelse der. Det menigheten kan og må gjøre , er å vurdere i hvilken grad den er villig til eller i stand til å tilrettelegge et opphold i kirken for kirkeasylanter. Men en slik vurdering kan bare gjøres på grunnlag av et møte med det eller de mennesker som i sin nød søker beskyttelse i kirken. Etersom menighetene ikke med makt bør fjerne noen som har søkt slik tilflukt, blir det i praksis umulig å unndra seg et møte med vedkommende.

Utvalget ønsker i slike situasjoner å oppmuntre menighetene til å gå inn i den utfordring som et slikt møte

representerer og bruke dette møtet til

- en samtale om alternativer til kirkeasyl
- avklare hva kirkeasylet er og kan bidra til
- praktiske avklaringer omkring kirkeasylet og varigheten av det.

2.2.7 Kirkeasyl- fare for forskjellsbehandling?

Et demokratisk system hviler på at myndighetene ikke foretar forskjellsbehandling i asylsaker og at behandlingen skal være forutsigbar. I debatten har det vært argumentert med at kirkeasyl kan oppfattes som et ønske om , eller forsøk på , å oppnå fordeler ved behandlingen om søkand om asyl. Som kirke har vi stor respekt for ønske om å unngå forskjellsbehandling. Men kirkeasyl bør verken kvalifisere eller diskvalifisere for asylsøkerens mulighet til å få en individuelt rettferdig behandling av sin søknad om asyl i Norge.

2.2.8 Kirkeasyl som "sikkerhetsventil"

Fra enkelte har det i tiden etter 1993 vært hevdet at kirkeasylet er en anakronistisk institusjon som undergraver demokratiet. I rapporten fra KIFO framkommer et alternativt perspektiv på kirkeasylene : Kirkeasylet vurderes som en nødvendig "sikkerhetsventil" i et levende demokrati. Det er et uregelmessig verb som nettopp ved at det får lov til å eksistere, vitner om at vi har et samfunnssystem som er åpent og fleksibelt i forhold til nye utfordringer som vi ikke har lovreguleringer eller fasit-svar til.

2.2.9 Kirkeasylets varighet

Erfaringene siden 1993 viser at noen kirkeasyl har vart kun kort tid -slik forutsetningen er- mens andre har blitt svært langvarige , noen opptil flere år. Myndighetene har ved en anledning (desember 1996), gitt et avgrenset amnesti som medførte at alle barnefamilier i kirkeasyl kunne forlate kirkene med forsikring om at deres saker skulle gjennomgås av en offentlig nedsatt Kirkeasylkommisjon. Kommisjonens vurdering førte i sin tur til at de fleste barnefamiliene fikk omgjort sine utvisningsvedtak. Kommisjonen pekte dessuten på faren for varige skader , særlig hos barn , ved langvarig kirkeasyl.

Det er grunn til å være kritisk til en utvikling hvor kirkeasylene tenderer til å bli langvarige . Asylsøkerne er allerede belastet med lang ventetid i asylmottak . Faren for varige skader hos barn ved langvarig kirkeasyl er et forhold som det er nødvendig at menighetene i sterkere grad enn hittil tar opp i samtaler med asylantene. Dette må veies opp mot mulige andre alternative løsninger som asylsøkerne ser for seg.

Utvalget forutsetter at menigheter som får kirkeasylanter , fra starten av har som målsetting at kirkeasylet snarest mulig skal bringes til opphør. Erfaringene viser at der hvor en tar seg god tid til det første møtet med asylanten og samtaler om alle aspekter ved kirkeasylet ,også om hvordan kirkeasylet kan avsluttes, har dette ikke sjelden bidratt til at kirkeasylet har blitt et relativt kortvarig tilfluktssted for ettertanke ,gjensidig informasjon og realitetsorientering . Dette kan også medvirke til at asylsøkerne lettere har akseptert konsekvensene av det negative svar på sin søknad om opphold i Norge.

2.2.10 Menigheten som kirkeasylanters talsmann

I Bispemøtets uttalelse fra 1993 sies det at menighetene normalt ikke skal gå inn i asylsaken og ta parti i denne. Erfaringene etter 1993 viser at mange menigheter føler det svært vanskelig å la være å engasjere seg på en slik måte . Dette viser seg blant annet når menigheten står fram som asylsøkerens talsmann overfor media og myndigheter. Utvalget vil anbefale at menighetsrådet og/eller kirkelig ansatte normalt ikke tar på seg en slik rolle. Unntak vil være om kirkeasylanten er et barn under 18 år. Enkeltmennesker i menigheten kan selvsagt påta seg en slik rolle , i konsultasjon og avtale med asylsøkerens advokat.

2.2.11 Støttegrupper

Ulike støttegrupper, både lokalt og nasjonalt, har vært aktive støttespillere for kirkeasylanter og menigheter. De har deltatt positivt med praktisk hjelp til menighetenes asylanter . Noen av gruppene har sin forankring innenfor menighetens diakonale liv mens andre grupper ikke har hatt det.

Noen har også hatt politiske føringer for sitt engasjement - ofte i protest mot myndighetenes asyl- og flyktningepolitikk. Blant disse har noen vært aktive i å kartlegge hvilke kirker og menigheter som har vært villige til å ta imot kirkeasylanter og har så hjulpet asylantene dit. Slike grupper har det av og til vært vanskelig for menigheter å forholde seg til.

2.2.12 Kirkeasylets dilemma - en oppsummering

- Gjester som ikke vil gå
- Menigheter som ikke vil kaste mennesker ut av kirken med makt
- Myndigheter som ikke vil gå inn og hente dem ut med makt.

2.3 Juridiske implikasjoner av kirkeasyl

2.3.1 Kirkeasyl som "rettstomt rom"

Norsk lov gjelder overalt på norsk territorium. Det er tvilsomt om begrepet " hellig rom " - i betydningen "et sted som ligger bortenfor myndighetenes maktsfære" - vil kunne brukes i dagens rettspraksis. Inntil 1993 finnes det kun i før-reformatorisk litteratur.

Den viktige realitet er imidlertid at myndighetene har bestemt seg for å ikke håndheve norsk utlendingslov i kirkebygninger. Dermed oppstår et rettslig vakuum. Det finnes heller ingen rettspraksis på forhold omkring kirkeasyl . Kirkeasylet representerer derfor et "rettstomt rom".

2.3.2 Justisdepartementets instruks

Normalt har vi en ordning hvor eiere kan fjerne uvedkommende fra privat eiendom . Ut over dette er det kun staten som har tvangsmakt. Med Justisdepartementets instruks til politimestrene i 1993 ble det innført en ny forvaltningspraksis i forhold til kirker.

Kirkeasylet lever i spenningen mellom statsmakten som ikke vil fullbyrde sine lovlig fattede vedtak ved å hente asylsøkere ut av kirkene, og kirken som ikke vil kaste folk ut av kirkerommet.

Staten lever med en mengde saker der lovlig fattede vedtak ikke blir effektivt i ethvert tilfelle. Kirkeasyl er bare ett eksempel på et slikt problemområde.

2.3.3 Barn i kirkeasyl

Det eneste problemområdet hvor jussen kan gi oss klare regler, er i spørsmålet om barnas rettigheter i kirkeasyl. FN's Barnekonvensjon og norsk lovgivning om barns rettigheter slår fast at barn har selvstendige rettigheter blant annet til helsestell og skolegang uavhengig av foreldrenes rettigheter, juridiske stilling eller hvorvidt de har lovlig eller ulovlig opphold. Erfaringer med barn i kirkeasyl har medført at barns rettigheter i asylsaker henhold til Barnekonvensjonen er løftet fram og befestet.

2.3.4 Åpenhet

Full åpenhet omkring kirkeasyl er en forutsetning fra kirkenes side. Kirkene har derfor hele tiden lagt vekt på å informere politiet når en asylsøker oppholder seg i kirken. Kirkene skal ikke skjule mennesker i sitt kirkerom, derfor er det viktig at kirkene fører en konsekvent, åpen linje overfor politiet. Denne åpenheten er også helt nødvendig av brannsikkerhetsmessige grunner.

2.4 Konsekvenser for den kirkelige diakoni

2.4.1 Menighetenes innsats

Mange menigheter fra ulike kirkesamfunn har de senere år hatt ett eller flere mennesker i kirkeasyl. Andre har vegret seg for å gå inn i de dilemmaer som kirkeasyl innebærer. Noen har opplevd betydelig slitasje gjennom sitt engasjement.

Mange menigheter har midt i dette fått tydeliggjort sin selvforståelse av å være en del av Jesu Kristi legeme som lider med de lidende. Mange har erfart at det har vært godt og nødvendig å bli konkret utfordret til å vise gjestfrihet overfor fremmede som har kommet til kirken og bedt om støtte, hjelp og beskyttelse. Det umiddelbare møtet med mennesker i en vanskelig livssituasjon har gjort sterkt inntrykk. Mennesker i lokalmiljøet er blitt knyttet til menigheten på en positiv måte, noen for første gang i sitt liv. Det finnes en levende moralimpuls hos mange mennesker som er aktivisert og som har overvunnet usikkerheten og frykten for å handle uten å vite hvilke konsekvenser dette ville få. Mange menigheter har hatt en utstrakt kontakt med asylsøkerne etter endt kirkeasyl. Dette har bidratt til bedre integrering i det norske samfunn. Kirkeasyl har også utfordret myndighetene til å forbedre tilbudet ved asylmottakene. Vi ser også mange eksempler på at møtet med asylsøkere har ført til et mer aktivt engasjement overfor mennesker på asylmottak og innvandrere i lokalmiljøene.

2.4.2 Sjelesorg i møte med asylanter

Erfaringsmessig viser det seg at den pastorale tjeneste i forbindelse med kirkeasyl er og blir sentral. Den forståelse av prestens tjeneste og funksjon de fleste asylsøkere har med seg fra sine hjemland, gjør prestens/pastorens rolle særlig viktig. Samtale, rådgiving, sjelesorg og forbønn er viktige elementer i denne tjenesten .

Det ligger til diakoniens vesen å lytte til mennesker som oppsøker kirken. I en dialog med enkeltmennesket skal vi holde fram alternativer og vurdere muligheter for løsning på en fastlåst situasjon. Vi er kalt til å være “medvandrere”. Vi søker ikke primært å ta parti for vedkommendes sak , men vi ønsker å “gå den annen mil” med vedkommende for å finne løsninger som asylsøkerne selv er best tjent med.

2.4.3 Realitetsorientering

En kirkeasylant har krav på vår oppmerksomhet ut fra hans/hennes subjektive opplevelse av å være i nød og fare. Kirkeasylanten har ansvar for sitt eget liv. Menighetens diakoni skal komme asylanten i møte og derigjennom om mulig bidra til en bredere forståelse av vedkommendes situasjon og hjelpe til med en realitetsorientering som blant annet kan innebære at vedkommende må reise tilbake til hjemlandet. Det kan være en oppgave å undersøke om asylsøkeren har fått den sjansen han/hun har rett til i møte med praktiseringen av norsk asyllovgivning. Men det er ikke menighetens ansvar å sørge for at asylsøkeren får omgjort et vedtak om utsendelse fra Norge.

2.4.4 Barn

Barnas situasjon i kirkeasyl må alltid vurderes spesielt nøye. Barn er ofte overlatt til sine foreldres valg. Foreldrene er i en fortvilt situasjon når de opplever å ha valget mellom ulike onder hvor barna uansett blir skadelidende. Vi ser at mindreårige som er alene og barn med enslige foreldre er de aller mest sårbare. Menighetene har et stort ansvar og en stor oppgave når det sitter barn i kirkeasyl. Barnas situasjon må følges spesielt nøye slik at de blir minst mulig skadelidende og deres helse ivaretas på best mulige måte. Den løpende kontakten med myndighetsinstanser er i slike tilfelle særskilt viktig.

2.4.5 Prioritering av ressurser

Det hører med til menighetens diakoni hele tiden å prioritere ressurser og engasjement. Det er vanskelig å gjøre dette når svake grupper roper på kirkens oppmerksomhet. Kirkeasylanter har åpnet mange menigheters øyne for de store utfordringer som ligger i en åpen kontakt med mennesker som bor i asylmottak som er lokalisert i menighetenes nærmiljø. Det er en oppgave for oss som kirker å ytterligere utvide vårt engasjement i retning asylmottakene og overfor de mange flyktninger som har lovlig opphold i Norge.

2.4.6 Dåp og vigsel

I tiden etter 1993 er det gjort endel erfaringer med dåp og vigsel av kirkeasylanter. Det er viktig å unngå at noen gifter seg eller lar seg døpe hovedsakelig for å påvirke utfallet av en søknad om opphold eller asyl. Dåp kan blant annet tenkes å influere på en asylsøknad fordi den problematiserer tilbakevending til enkelte land.

Disse momenter tilsier at det fra prestens side bør utvises stor forsiktighet når det gjelder å utføre kirkelige handlinger som dåp og vigsel av asylsøkere med uavklart asylsøknad i Norge.

2.4.7 Kirkenes politiske arbeid

Mennesker på flukt fra forfølgelse i sitt hjemland vil alltid være en utfordring for kirkene, både menneskerettslig, politisk og medmenneskelig. Kirkene skal tale tydelig om alle utslåtte og utstøtte, også om flyktninger og de som søker tilflukt i våre kirker. Når kirkene gjør dette, vil det ofte få politiske implikasjoner og konsekvenser.

Først og fremst skal vi som kirker og menigheter søke å legge til rette for at flyktingenes egen stemme kan bli hørt. Kirkene må rette søkelyset på de forhold som sender mennesker på flukt og peke på hvordan disse forhold kan endres. Videre må kirkene anmode norske myndigheter om å større ansvar for å lette flyktingers situasjon. Vi har et særskilt ansvar - som et av verdens rikeste land - til å vise nestekjærlighet og gjestfrihet overfor flyktninger og asylsøker. Kirkene i Norge ønsker å bidra til at lovverket til enhver tid praktiseres etter denne intensjon.

2.4.8 Dialog

Det er tre sentrale parter i enhver kirkeasylsak.

- Asylanten selv og/eller den som fører ordet på vegne av han eller henne
- Menigheten hvor asylanten har søkt tilflukt
- Myndighetene som har ansvaret for søknadsbehandlingen

Alle tre partene må erkjenne sitt ansvar og gå sammen om å finne konkrete løsninger i de enkelte sakene. Menighetens oppgave må først og fremst være å skape en dialog mellom asylant(er) og myndigheter.

2.4.10 Menighetsrådets rolle

Det enkelte menighetsråd bør være tilbakeholdene med å påta seg rollen som samtalepartner med myndighetene om spørsmål knyttet til vurderingen av forholdene i asylsøkerens hjemland. Dette er en oppgave som sentralkirkelige organer bør ha på mer generelt grunnlag, eventuelt bispedømmekontoret i samarbeid med de sentrale ledd i kirkeorganisasjonen..

Gjennom arbeid med enkeltsaker kan menigheten få kunnskap som kaster et kritisk lys på myndighetenes informasjon om situasjonen i et land såvel som på skjønnet som utøves i norsk asylpolitikk. Dette gjelder bl.a. forhold omkring religiøst forfulgte og barns rettigheter som asylsøkere. Slike forhold bør gjøres kjent.

Normalt bør menighetsrådet ikke gjøre seg til en part i den konkrete sak , men tilstrebe en kombinasjon av nærhet til asylanten og kritisk avstand til vedkommendes konkrete sak. Som tidligere nevnt er dette ikke til hinder for at enkeltpersoner i menigheten kan engasjere seg - om nødvendig politisk - til fordel for den enkelte kirkeasylant.

2.4.11 Støttegruppens rolle

Støttegrupper utenfor de kirkelige strukturer har gjort en stor innsats i forbindelse med kirkeasyl. Mange steder har de vært til uvurderlig hjelp for menighetene i den praktiske tilrettelegging av kirkeasylet. Samarbeidet mellom menigheter og andre grupper i lokalsamfunnet har også bidratt til samhold og økt forståelse mellom mennesker. Det er viktig for menighetene å holde en åpen dialog med slike støttegrupper slik at man til enhver tid har en felles forståelse av hva kirkeasylet er og ikke minst- hva som skal være asylsøkerens, menighetens og støttegruppens ansvar.

Vi har sett eksempler på at enkelte støttegrupper har hatt en politisk agenda for sitt engasjement som det ikke har vært dekning for i menigheten. Dette gjelder blant annet dersom man skyver kirkeasylanter foran seg i en politisk kamp for en endret innvandringspolitikk.

Vi ønsker ikke at kirkeasylet skal brukes på denne måten. Det undergraver forståelsen av kirkerommet som et tilfluktssted for mennesker i nød og kirkerommet politiseres på en uheldig måte.

Det er viktig for menighetene å erkjenne at det er ulike motiver som beveger mennesker til å engasjere seg for asylsøkere i kirkeasyl. Menighetens utfordring er da å bevisstgjøre seg på hva som er dens eget motiv, spørre etter hva som er andres motiv og søke et praktisk samarbeid innenfor avtalte rammer.

2.5 Forholdet til media

I tiden etter 1993 har vi sett at pressen stadig har en viktig rolle i å overvåke asyl- og flyktningepolitikken og myndighetens forvaltning av denne. Media har ved flere anledninger satt et viktig og kritisk søkelys på rettssikkerheten for asylsøkere.

Pressen er fri til å sette sitt eget perspektiv eller fokus på alle saker de behandler. I mange saker har media erfaringsmessig vært en viktig støttespiller for kirkene. Medias søkelys kan imidlertid føre til at sympati og støtte går i ulike retninger.

I enkelte tilfeller har menigheter erfart at en bred mediafokusering fører til at saken blir enda mer fastlåst for asylanten. Det skapes en følelse av at alle må være for asylantens sak siden det skrives så mye i avisene. Det kan da f.eks være vanskelig for asylsøkeren å vurdere som aktuelle andre løsninger enn langvarig opphold i kirkeasyl.

Mediaoppdrag kan også virke urettferdige fordi de som tilfeldigvis fokuseres i media får sin sak løst, mens andre lignende saker forblir uløste.

Menigheten bør bidra til at kirkeasylanten selv nøye vurderer hvorvidt hans/hennes historie og sak skal fokuseres i media. Menigheten må søke å legge til rette for nøktern informasjon om hva som kan bli effekten av en mediafokusering.

Å beskytte seg mot media kan ofte være både ønskelig og nødvendig for en kirkeasylant.

2.6 Kirkelig ansvarsfordeling

2.6.1 Den lokale menighet

Det er den lokale menighet ved menighetsrådet/møtet som har ansvaret for bruk av kirkerommet og dermed for kirkeasylet. Dette ansvaret kan ikke overlates til andre, heller ikke andre kirkelige instanser. Menighetene har et selvstendig ansvar for de mennesker som til enhver tid oppholder seg i kirkene.

Et kirkeasyl krever en god kultur for samtale, informasjon og kommunikasjon og for hvordan en håndterer uenighet i menigheten. Det må være lov til å være uenige uten at dette splitter menigheten.

2.6.2 Bispedømmet/Regionalt nivå

Bispedømmet/det regionale nivå i kirkene har et ansvar for å holde seg informert om kirkeasylene innenfor sitt område, holde kontakt med menighetene og være behjelpelig med råd og eventuell erfaringslæring, slik at lokalmenighetene ikke føler seg overlatt til seg selv.

Kirkene i Norge er ulikt organisert. For de fleste frikirkene vil det være mest aktuelt for menighetene å holde kontakt med "hovedkontoret" eller biskopen/tilsynsmannen. I Den norske kirke får bispedømmekontoret en viktig rolle i kirkeasylsakene. Ingen kan imidlertid gripe inn i den lokale menighets rett og plikt til å gjøre de vanskelige vurderingene.

Bispedømmekontoret bør være den instans i bispedømmet som til enhver tid vet hvor det finnes mennesker i kirkeasyl. Denne instans bør konsulteres av lokalmenighetene og vil være den naturlige mottaker av relevant informasjon fra sentralkirkelige nivå. Det vil være naturlig for bispedømmekontoret å gjøre henvendelser til andre instanser i spørsmål av overgripende og mer prinsipiell art.

Samarbeidet, kontakten og utviklingen av kompetanse i disse spørsmål går både fra menigheter til bispedømmet/hovedkontoret/sentrale nivå og motsatt fra sentralt nivå i kirkene til menighetene.

2.6.3 Det sentralkirkelige nivå

Sentralkirkelige instanser og fagorganer har et særlig ansvar for å skape forståelse for situasjonen for mennesker som er på flukt, eller har følt seg tvunget til å bryte opp for å søke en bedre framtid et annet sted enn i sitt hjemland. Likeledes har man et ansvar for å komme med innspill til den løpende politiske debatt i saker som er viktige for asylsøkere og flyktninger som har funnet vegen til vårt land. Kirkenes sentrale organer har også et ansvar for å holde en dialog med Justisdepartement og andre aktuelle myndigheter og videreformidle den informasjon man på denne måten får del i.

2.6.4 Internasjonalt nettverk

Kirkene er en del av et verdensvidt internasjonalt kirkelig nettverk som har bred kunnskap og informasjon om ulike flyktningeproduserende land og den politiske, sosiale og religiøse situasjon i disse. I noen tilfeller vil dette være informasjon som ikke er lett tilgjengelig for norske myndigheter. Det kan være en oppgave for det sentralkirkelige nivå å eventuelt søke å fremskaffe disse.

2.6.5 Samarbeid med frivillige organisasjoner

Kontakt og samarbeid med frivillige organisasjoner er en nødvendig del av kirkenes nettverk i engasjement for asylsøkere og flyktninger. Det finnes flere organisasjoner som arbeider spesielt for flyktninger og asylsøkeres rettigheter. De sentralkirkelige organer har et samarbeid med disse for å utveksle informasjon og for å diskutere hvordan en best kan arbeide for en positiv politisk påvirkning av norsk asyl- og flyktningepolitikk. På lokalt nivå må menighetene avgjøre hvilke organisasjoner de finner det tjenlig å samarbeide med.

3. Momenter til veiledning til menighetene

Kirkenes veiledning om kirkeasyl har vært preget av at "veien blir til mens vi går". Underveis har ulike instanser søkt å oppsummere erfaringer og komme med råd om hvordan dette "uregelmessige verb" skal "bøyes". Menigheter som først og fremst opplever å bli sittende med dilemmaene i møte med fortvilte mennesker, har i noen situasjoner ønsket seg retningslinjer for kirkeasyl og har etterspurt slike.

Denne rapporten understreker at kirkeasyl verken er en ordning eller en institusjon kirkene regulerer. Det er derfor umulig å gi bindende retningslinjer for hvordan kirkeasyl skal håndteres.

Noen vegledende synspunkter, basert på de erfaringer som er gjort, og de avklaringer som er gjort i prosessen, kan likevel være nyttige.

Det er vårt håp at erfaringene og refleksjonene i denne rapporten vil kunne være til hjelp for menigheter som søker råd i vanskelige situasjoner. Det er et hovedpoeng å oppmuntre menighetene til i større grad å ta styringen over hvordan et kirkeasyl utvikler seg . Erfaringene viser at det er da asylsøkerne får den beste hjelpen.

På denne bakgrunn vil vi derfor formulere noen oppsummerende konklusjoner og råd . Vi håper og tror de vil kunne være til hjelp i de drøftinger menighetene lokalt må føre dersom kirkeasyl blir aktuelt i en menighet.

3.1 Det første møtet med asylanten

Menighetene kan ikke unndra seg det første møtet i kirkerommet med mennesker som ikke vil gå. Alle mennesker som oppsøker våre kirker skal møtes med sjelesorg, omsorg og forbønn.

Hva som skjer i dette første møtet med asylanten , får store konsekvenser for det videre forløp. Mennesker som søker tilflukt i kirkene, opplever seg å være i en fortvilet livssituasjon og ønsker kirkens hjelp og beskyttelse. For menigheten er det viktig å bidra til at mennesker får hjelp til å vurdere sin situasjon og se ulike valgmuligheter og konsekvensene av disse.

Målet med ethvert kirkeasyl må være å få det avsluttet. Kirkeasyl er en "unntakstilstand" i en akutt krisesituasjon for et menneske. Løsningene på dette menneskes problem ligger alltid utenfor kirkerommet. Det er disse løsningene menigheten må hjelpe vedkommende til å se og våge å møte.

Det ligger mye smerte i et møte med mennesker som søker beskyttelse i kirkerommet. Det er likevel nødvendig å gjøre avtaler med kirkeasylanten for om mulig å oppnå enighet om hva kirken kan og skal hjelpe han/henne med slik at målsettingen hele tiden er å finne en avslutning på kirkeasylet.

3.2 Forholdet til hjelpere og støttegrupper

Ulike frivillige støttegrupper i lokalmiljøet har vært til stor hjelp i den praktiske tilrettelegging. Uten deres innsats ville det i mange tilfeller vært umulig å ha mennesker i kirkeasyl. Men av og til dukker det opp hjelpere som gjerne vil "overta" hele saken eller som får asylanten til å føle seg overvåket eller umyndiggjort.

Vi har opplevd at enkelte støttegrupper har drevet mer eller mindre aktiv "kirkeasylformidling". Dette omfatter alt fra å kartlegge "villige" menigheter til å frakte asylanter fra sted til sted for å finne en "asyl-kirke". Kirkens ansvar består i å gi omsorg til dem som oppsøker den. Vårt arbeid vanskeliggjøres og vår troverdighet svekkes dersom vi lar oss bruke av grupper med en politisk dagsorden.

Det er mange hensyn å ta når et kirkeasyl skal legges praktisk til rette. Da er det viktig at menigheten gjør det klart overfor alle "hjelpere" hva asylanten skal ha hjelp med, og hvordan dette skal legges til rette.

3.3 Hvor er det hellige rom?

Myndighetene har hittil respektert kirkefreden. Det geografiske området hvor kirkeasylantene har vært omfattet av denne kirkefreden, er aldri blitt presist definert. Det som gir kirkehuset karakter av "hellig hus" er selve gudstjenestestedet, dvs det eller de rom som er vigset eller innviet til bruk for tilbedelse. Det er forståelig at myndighetene ikke ønsker å foreta en definisjon av hvilke rom som er "hellige rom" i et kirkehus og hvilke som ikke er det, men at de i stedet betrakter "kirkefreden" som noe som gjelder hele huset. Dette gjør det likevel ikke naturlig å innrede lofts- og kjellerrom eller lignende til mer eller mindre permanente "hybler" for kirkeasylanter. Kirkeasyl er en unntakstilstand og slike ordninger vil lett bidra til å forlenge kirkeasyl unødige. Praktiseringen av kirkeasyl bør ha som utgangspunkt at det i egentlig forstand "hellige rom" er gudstjenesterommet.

3.4 Forholdet til pressen

Menigheten bør oppnevne en presseansvarlig som i samarbeid med asylanten får ansvaret for all pressekontakt. På denne måten unngår man at flere aktører spilles ut mot hverandre eller at asylanten oversvømmes av henvendelser det er vanskelig for han/henne å styre.

Det er viktig å være oppmerksom på at pressen både kan hjelpe til med å få en løsning på kirkeasylantenes sak og motsatt kan være med å forstyrre en god refleksjonsprosess hos vedkommende, og dermed vanskeliggjøre en avslutning av kirkeasylet.

3.5 Varsomhet med dåp eller vigsel

Det er grunn til å være meget varsom med å foreta dåp eller vigsel av kirkeasylanter.

Kirkeasylet er en unntakstilstand for et menneske i en krisesituasjon. Kristen dåp av voksne forutsetter opplæring i den kristne tro og en modningsprosess for dåpskandidaten.

Kirkeasylanten er i et avhengighetsforhold til sine hjelpere i menigheten, og han/hun vil gjerne være lojal mot de menneskene som hjelper i en fortvilt situasjon. Derfor bør dåp normalt vente til kirkeasylet er avsluttet. Dåp kan i enkelte tilfelle få betydning som begrunnelse for opphold i Norge, og kan derfor oppfattes å være "politisk" motivert. Kristen dåp kan føre til ytterligere vanskeligheter for vedkommende dersom saken ender med hjemsendelse til et muslimsk land.

Mange av de samme argumenter gjelder for vigsel av kirkeasylanter. I tillegg kan det ofte være vanskelig å gjøre en forsvarlig prøving av ekteskapsvilkårene for den som oppholder seg i en asylsituasjon.

3.6 Økonomiske konsekvenser

Menighetene bør undersøke hvilke konsekvenser et evt. langvarig kirkeasyl får med hensyn til forsikringer av kirken. Likeledes må de sikkerhetsmessige sider vurderes nøye (brannfare, rømningsveier etc). Man må være oppmerksom på at eventuelle utgifter til lege og sykehusopphold normalt ikke dekkes av det offentlige. Det samme gjelder advokathonorarer som ofte kan komme opp i betydelige summer.

3.7 Almene konsekvenser for kirkens diakoni

De erfaringer menighetene har gjort i møte med kirkeasyl, må også få konsekvenser for vår kirkelige diakoni og medmenneskelige møte med dem som faktisk har fått opphold i Norge eller som venter på å få sin sak avgjort eller effektuert uten å ha oppsøkt kirkene. Slik kan erfaringer fra engasjement overfor mennesker som er på flukt fra sitt hjemland og har søkt til vårt eget land, få utfolde seg, berike og utfordre andre områder av den kirkelige diakoni og vårt medmenneskelige engasjement i nærmiljøet.

4. Litteratur

Mellomkirkelig råd: Artikkelsamling 1994

Rapport fra Oslo Bispedømmeråd 1995.

Odland og Vetvik: KIFO-rapport nr. 4 1997: "Kirkeerfaring med kirkeasyl"

Oslo, 17 april 1998

